

KÖZJÓ ÉS TÁRSADALOM
DIALÓGUS-SZEMPONTÚ MEGKÖZELÍTÉSBEN

JÁGER-PÉTER MÓNIKA*

(Kivonat) Tanulmányomban a társadalom, ezen belül pedig a közjó problematikáját a filozófiai hermeneutika szemléleti horizontjából közelítem meg. Arra keresem a választ, hogy a dialógus, vagy pontosabban fogalmazva a „beszélgetés” (*Gespräch*) és „megbeszélés” (*Unterhaltung*), úgy ahogyan azt *Hans-Georg Gadamer* értelmezi, mennyiben érvényesíthető a politikai beszédmód értelmezésében és kritikájában? Ezen belül a „beszélés” és „beszélgetés” eseménye között lévő különbségre hívnám fel a figyelmet, valamint arra, hogy ez interakciós kommunikációs formák függvényében miként strukturálódhat a beszélő és a hallgató közötti viszony, azaz a mi esetünkben a törvényhozó és „köz” kapcsolata és viszonya.

Célom az, hogy rávilágítsak arra, hogy a közjó kérdése nem ragadható meg egy objektív tudományosmény felől, hanem csakis az illető társadalomban elő szubjektumok, a köztük lévő kommunikáció és kapcsolat függvényében értelmezhető. A közjó ugyanis, mint ahogyan annak „köz” előtagja is jelzi, nem korlátozódik egy személyre, sem pedig egy politikai szervezet ideológiájára, hanem sokkal inkább a „közös”-ség az, ami meghatározza és meghatározhatja.

Kulcsszavak: közjó, társadalom, kommunikáció, hermeneutika, beszélés, beszélgetés.

A tanulmány vázlatja:

A közjó fogalmának meghatározása.

Kommunikáció és párbeszéd.

Mit jelent a hermeneutikai értelemben vett „beszélgetés”?

A közjó problematikája a hermeneutikai értelemben vett dialógus felől értelmezve.

*

A közjó fogalmának meghatározása

Annak ellenére, hogy a közjó fogalma első hallásra talán „egy”-értelműnek, egy jól körvonalazott jelentést működtető kifejezésnek tűnik, mégis úgy vélem, hogy egy igen összetett jelentéshálózattal állunk szemben, olyan terminussal, amelyet igen eltérő módon lehet, valamint szokás értelmezni. Szabó Márton *A diszkurzív politikatudomány alapjai* című munkájában szintén arra hívja fel a figyelmet, hogy nincs még egy olyan fogalom, amelynek a jelentését illetően ennyire nehezen tudnánk konszenzusra jutni, valamint amelynek igazságát a politizálók olyannyira élesen kérnék számon egymástól, mint a közjó-akarását. Ugyanis mindig a közjó nevében szólalnak fel, valamint a közjóra hivatkozva utasítják, vagy pedig fogadják el egymás véleményét.¹ Éppen ezért először is e fogalom értelmezésére kísérletet téve, a tanulmányomban működtetett jelentést kívánom körvonalazni.

* A szerző: Jáger dr. Péter Mónika 1984-ben született Bánffyhunyadon. A kolozsvári Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar nyelv és irodalom - Néprajz szakán, majd az Irodalom és társadalom mesterképzőn diplomázott. 2013-ban pedig doktori fokozatot szerzett a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Kritikai argumentáció és filozófiai rekonstrukció doktori iskola keretén belül.

¹ Szabó Márton: *A diszkurzív politikatudomány alapjai. Elméletek és elemzések.* L'Harmattan Kiadó. 2003. 174.

A fogalom „köz” előtagja arra hívja fel a figyelmet, hogy a közjó nem egy objektív kategória, aminek természetét, valamint működési szabályait módszeres kutatásokkal fel lehetne tárni,² hanem csakis a társadalomban élő szubjektumok, a *közösség*, a közösségben élő egyének felől ragadható meg. Mindemellett nem is egy konstans tárgykör, hiszen a köz javát – aktuális és jövőbeli igényeikre, vágyaikra, valamint jólétükre fókuszálva – mindig az adott társadalomban élő személyek határozzák meg. E viszonylatban pedig a közjót a folyamatos mozgásban és változásban való lét jellemzi, hiszen a köz javát meghatározó változók térben és időben eltérően formálódnak, ugyanis az adott társadalmi igényekhez idomulva, valamint annak megfelelően állandó változáson, részleges átalakuláson és bővülésen mennek keresztül.

Arisztotelész az állami életben megnyilvánuló jóról, a közjóról a következőképpen nyilatkozik: „Minthogy minden tudománynak és mesterségnek végcélja a jó, akkor a nagyobb és a legfőbb jó pedig azé, amely valamennyi közt a legjelentősebb, és ez a politikai képesség. Az állami életben megnyilvánuló jó az igazság, ez viszont az, ami a közösségre hasznos.”³ Az arisztotelészi koncepcióban maga az igazság olyan kategóriaként jelenik meg tehát, amely a közösség számára egyszerre hasznosnak és jónak is bizonyul.

A közjó tehát olyan céloknak az összessége, amelyek a társadalom, a társadalomban élő egyének általános jólétét szolgálják. Ennek megvalósítására pedig az illető társadalom tagjai *közösen* törekednek. S mint ilyen a közjó az egyéni és személyes jólléttel is összekapcsolódik, abban az értelemben, hogy egy adott személy önnön jólétét a másokkal való együttműködés révén próbálja megteremteni.

A másokkal, a közösen megteremtett jó egyik lehetősége pedig a kommunikációban, a másokkal folytatott dialógusban rejlik, amelynek tényleges működési formáját Hans-Georg Gadamer dolgozta ki dialóguselméletében.

Kommunikáció és párbeszéd

A kommunikáció és párbeszéd kifejezést gyakran szinonimaként használjuk, annak ellenére, hogy a két fogalom egymástól eltérő interakciós tevékenységekre utal. A kommunikáció ugyanis olyan tágabb kategória, amely több interakciós formát is magába foglal, ezzel szemben a párbeszéd e kommunikációs formák egyike. Tanulmányom e részben a két fogalom értelmezésére, valamint e két interakciós forma működésének a magyarázatára teszek kísérletet.

A kommunikáció kifejezés a latin „communicare” terminusból származik, amelynek jelentése közölni, közössé tenni, átadni.⁴ A latin kifejezés szótöve, a „communis” közöset, általánost jelent. E kifejezés pedig épp a „communio”, a közösség kifejezés szócsaládjához tartozik. E közösség kifejezés az összetartozás, a valamihez tartozás mellett, a valamiben való részvételt, és az abból való részesülést is asszociálja. „A közösség összetartó szubsztanciája éppen ebben a részvételben, a kölcsönös együttműködésben, a résztvevők köztes terében, a közöttség szférájában formálódik.”⁵ A szubjektum úgy tartozik ehhez a közösséghez, hogy egyben annak alakítója, és a közösség révén mintegy alakítottja is, abban az értelemben, hogy maga a közösség az egyéniség szerves formálója is egyben. A közösség összetartó ereje tehát a résztvevő együttcselekedésben, együttalkotásban valósul meg. Ebben az értelemben a közösségben élő személy nem alárendeltje saját társadalmának, hanem léte épp e közösség révén teljesedik ki.⁶

Az általános meghatározás szerint a kommunikáció nem más, mint az üzenetet megfogalmazó beszélő, valamint az üzenetet befogadó hallgató között történő információcsere. Kommunikáció révén viszont nem csupán információt, hanem nézeteket, gondolatokat, eszméket, tapasztalatokat és érzelmeket is közvetítünk. E sajátosságánál fogva a kommunikáció központi szerepet tölt be a különböző emberi tevékenységek folyamatában, ugyanakkor a társas élet minden területére kihat. A párbeszéd révén kibontakozó kommunikáció, amint azt a szó etimológiai vizsgálata is bizonyítja, egyfajta közösség teremtő, létfenntartó és hagyományt továbbvivő erővé válik.

A kommunikációelméletben a kommunikációnak többféle típusát is megkülönböztetik⁷, amelyek részletes bemutatásával és értelmezésével nem áll módunkban itt foglalkozni, mindezek közül csakis a kétirányú kommunikációra, és annak megvalósulási formájára hívnám fel a figyelmet.

² Vö.: Szabó: uo.

³ Arisztotelész: *Politika*. www.mek.oszk.hu/04900/04966/04966.html. III könyv. 1282b. 14–18.

⁴ Vö.: Dajnoki Krisztina: *A vezetés és a kommunikáció összefüggései*. <http://www.date.hu/acta-agraria/2003-10/dajnoki.pdf>. (2014.01.19.). 1.

⁵ Veress Károly: A dialógusról – kommunikációelméleti megközelítésben. In. uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 48.

⁶ Vö.: Veress: *Im*. 47-48.

⁷ Külön beszélnek közvetlen, közvetett, egyoldalú, egyirányú, valamint kétirányú kommunikációról.

A kétirányú kommunikációs folyamatban résztvevő feladó és címzett szerepe időről időre felcserélődik, amennyiben valamelyik szerep részben csorbul, vagy pedig teljesen kisajátítódik, már nem beszélhetünk tényleges kétirányú kommunikációról. A szerepek fel- vagy fel nem cserélődése ugyanakkor szoros összefüggésben áll a beszélő kommunikációs szándékával is. Aszerint, hogy a kommunikáció célja az igazság előállítása, vagy pedig egy kész vélemény elfogadtatása, megkülönböztethetünk szimmetrikus és aszimmetrikus szerkezetű kétirányú kommunikációs formát.⁸

Az aszimmetrikus szerkezetű kommunikációban a beszélgető felek között egyfajta vertikális, azaz alá-fölrendeltségi viszony érvényesül. Ugyanis ez esetben a kommunikáció célja nem az igazság keresése, annak közösen történő kidolgozása, hanem sokkal inkább egy már eleve adott, valamelyik fél által birtokolt igazság másikkal való elfogadtatása. Ez a fajta kommunikáció pedig soha sem működhet tényleges párbeszédként, még akkor sem, ha látszólag a beszélgetés formáját is ölti, ugyanis a beszélő felek nem reflektálnak egymásra, nem arra törekednek, hogy egy közös igazságot dolgozzanak ki, céljuk sokkal inkább az, hogy saját, egyéni igazságukat, nézetüket mintegy érvényre juttassák.⁹

Ez a fajta kommunikáció pedig a beszéléshez, a mondáshoz, a monologizáláshoz áll közel. A beszélés ez esetben egyirányú kijelentések, nézetek, utasítások, esetleg parancsok sorozata. Ez által a beszélés, a mondás, a kijelentés funkciójára korlátozódik, és nem jut el a partnerek kölcsönös részvételével zajló beszélgetéshez. Valójában mindegyik beszélgetőpartner a maga véleményét mondja anélkül, hogy a másik gondolataira reflektálna. Ebben az esetben pedig nem egymást szólítják meg, nem *közös* beszélgetést kezdeményeznek és folytatnak, hanem mintegy elbeszélnek egymás mellett, azt is mondhatnánk, hogy nem *párbeszédet*, hanem sokkal inkább párhuzamos *monológot* folytatnak.¹⁰

Ezzel szemben a szimmetrikus szerkezetű kommunikációban a beszélgető felek között egyfajta horizontális viszony érvényesül, ugyanis tényleges partnerként lépnek be, és vesznek részt a beszélgetésben. Ez esetben maga az igazság nem az egyik fél által birtokolt, eleve adott igazság, hanem az egymással való szótértés folyamatában konstruálódik meg úgy, hogy a felek egymás érveire és magára a dologra egyaránt reflektálva közösen dolgozzák ki azt. A párbeszéd tehát nem egy adott *igazság* elfogadtatását célozza meg, hanem sokkal inkább úton levés az igazság fele, így a beszélgetés célja nem más lesz, mint a közös igazság megtalálása és együttesen történő kidolgozása.

A tényleges kommunikáció szimmetrikus szerkezetű, ugyanis az emberi *beszélgetés* folyamatában, a *megbeszélés* révén mélyebb emberi létösszefüggések is feltárulkoznak, éppen ezért az emberek között zajló kommunikáció nem teljesezhet ki a pusztán információátadásban és információtovábbításban. A kommunikáció többféle kibontakozási lehetősége pedig csakis a párbeszédben, a párbeszéd révén teljesezhet ki, és juthat el annak emberi lényegéhez.¹¹

A hermeneutikai értelemben vett beszélgetés

A filozófiai hermeneutika mind a dialógus probléma vizsgálatában, mind pedig a párbeszéd és az emberi létezés feltárásában radikális fordulatot hozott. Mindez először is azon a módszertani előfeltevésen alapul, hogy a nyelv, és annak konkrét megnyilvánulási módozatai, azaz a beszéd és a kommunikáció az emberi létezésnek nem csupán járulékos aspektusai, hanem annak megvalósulási közege; másrészt pedig az ebből fakadó módszertani perspektíván, miszerint az emberi létezés és a nyelv viszonyának vizsgálatában nélkülözhetetlenné válik egyfajta módszertani szemléletváltás, amely az episztemológiai szemlélet helyébe az egzisztenciális és ontológiai megközelítést állítja. Ez pedig az emberi létezésnek a nyelv közegében kibontakozó léttörténésként és létmegértésként való felfogását eredményezi.¹²

Tanulmányom e részben a filozófiai hermeneutika, ezen belül Hans-Georg Gadamer dialóguselméletét értelmezve arra kívánok rámutatni, hogy miben is áll a hermeneutikai értelemben vett *beszélgetés*, *megbeszélés*, miben különbözik a beszéléstől, valamint milyen feltételek szükségesek ahhoz, hogy tényleges dialógusról beszélhessünk?

A dialogikus beszédhelyzet a klasszikus görög demokrácia hagyományáig nyúlik vissza. A dialógus etimológiailag a *dia* 'között' és a *logosz* 'beszéd' szavakból tevődik össze. Maga a terminus tehát olyan beszédhelyzetre utal, amely a „*közöttiség* mezőjében bontakozik ki”¹³, azaz olyan beszélgetést implikál,

⁸ Vö.: Veress: *Im.* 44.

⁹ Vö.: Veress: *uo.*

¹⁰ Vö.: Veress: *Im.* 45.

¹¹ Vö.: Veress: *Im.* 47.

¹² Vö.: Veress Károly: A dialógus mint létforma. In. uő.: *Az értelem értelméről.* Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 58-59

¹³ Veress: A dialógusról – kommunikációelméleti megközelítésben. 39.

amely két ember között zajlik, „akiknek résztvevő együttműködése tartja fenn ezt a közöttséget”¹⁴. A „között” ebben az esetben nem a kiterjedést megszabó és lehatároló tényezők között való létezést jelenti, hanem „a beszélgetés, a nyelvi történet, a megmutatkozásban képződő és feltároló valóság közepette”¹⁵ levésre utal. Az ontológiai értelemben felfogott közöttség úgy is elgondolható tehát, mint a találkozás terepe, az a helyszín, ahol az emberi lét és az igazság találkozik egymással.¹⁶ Bármelyik résztvevőnek a hiánya, szerepének csorbulása, vagy pedig a beszélgető partnerszerep fel nem vállalása a dialógus felszámolódásához vezethet.¹⁷ A terminus tehát a dialógusban lévő felek egyenrangúságára, azok aktív részvételére, vagyis a tényleges partnerszerep elfogadására és felvállalására utal.

Már maga a dialógus fogalom etimológiai, valamint a szimmetrikus szerkezetű kommunikáció működési folyamatának értelmezése is jelzi azt, hogy ahhoz, hogy a beszélgetőpartnerek ne beszéljenek el egymás mellett, valamint, hogy a dialógus tényleges beszélgetéssé válhasson, biztosítanunk kell a beszélgetőpartnerek közös részvételét, gadameri szóhasználatnál élve a kommunikáló felek együttthaladását.¹⁸ Ehhez pedig mindkét fél részéről egyfajta engedelmességre is szükség van, ugyanis a megbeszélést folytató személyeknek – amint azt később látni fogjuk – egyrészt engedniük kell, hogy a beszélgetés során a szóban forgó dolog vezesse őket, másrészt pedig mindvégig reflektálniuk is kell egymásra, azaz hagyniuk kell, hogy a partner megszólíthassa őket. Ez pedig csakis a beszélgetés kérdés-válasz struktúrája révén lehetséges, ugyanis csakis ez által biztosítható a dolog fejlődése és előrehaladása.¹⁹

Gadamer épp arra hívja fel a figyelmet, hogy annak a beszédnek, amely fel akarja tárni a dolog igazságát, szüksége van arra, hogy előzőleg egy kérdés „feltörje a dolgot”²⁰. A kérdés ugyanis „mindig megelőzi a dolgot feltáró megismerést és beszédet”²¹. A kérdezés ugyanakkor azt jelenti, hogy egyben nyitottá is tesszük a szóban forgó dolgot, hiszen a kérdezés értelme épp abban áll, hogy „a kért dologokat így a maguk kérdésességében nyitottá teszi”²².

A valódi kérdés nem eleve birtokolt ismeretre, igazságra kérdez rá, hanem feladata abban áll, hogy mozgásba hozza „a gondolatok lendítőkerekét”²³. A kérdést, amelyre ismert a felelet, bárki meg tudja válaszolni, sőt a számítógép és a papagájok sokkal gyorsabban megtalálják a „helyes” választ.²⁴ A kérdésnek sokkal inkább fel kell merülnie, s ez által a „válaszlehetőségek nyitottságát foglalja magába.”²⁵ A valódi kérdés pedig soha sem nélkülözheti e nyitottságot, különben álkérdéssé válik. Ahhoz tehát, hogy a szóban forgó dolgot megérthessük, tudnunk kell helyesen kérdezni. A beszélgetés folytonossága és nyitottsága csakis a helyes kérdezés révén biztosítható.

Gadamer mindvégig azt hangsúlyozza, hogy a hermeneutika dimenzióját épp a kérdezés és a megértés között lévő szoros összefüggés határozza meg. A megértés ugyanis elsősorban kérdezve értéként valósul meg.²⁶ „Aki gondolkodni akar, annak kérdeznie kell”²⁷, azaz „a megértés kérdez”²⁸, ezáltal pedig értelemlétehetően nyit meg, amelyben maga az értelem mintegy kapcsolatot teremthet a kérdező és a kért között. Így a kérdés a beszélgetés szerves részévé válik, ugyanis a kérdezés nem csupán a partnerek között teremt kapcsolatot, hanem „a partnerek egymással szembeálló vélekedéseit a gondolkodás és a gondolkodásban feltároló, elgondolt dolog felől is meg tudja világítani”²⁹. Éppen ezért a megértés több mint egy idegen vélemény pusztá megismérlése, „egy véleményt megérteni annyi, mint egy kérdésre adott válaszként megérteni.”³⁰ A tényleges beszélgetést tehát az jellemzi, hogy „itt a nyelv a kérdésben és a

¹⁴ Veress: *Im.* 39-40.

¹⁵ Veress: A dialógus mint létforma. 66.

¹⁶ Vö.: Veress: *Im.* 68.

¹⁷ Vö.: Veress: *Im.* 66.

¹⁸ Vö.: Hans-Georg Gadamer: *Igazság és módszer: Egy filozófiai hermeneutika vázlata*. Osiris Kiadó. Budapest. 2003. 407.

¹⁹ Vö.: Veress Károly: *Bevezetés a hermeneutikába*. Egyetemi Műhely Kiadó - Bolyai Társaság. Kolozsvár. 2010. 221.

²⁰ Gadamer: *Im.* 222.

²¹ Uo.

²² Uo.

²³ Uo.

²⁴ Hans-Georg Gadamer: A nyelv generatív és teremtő ereje. *Helikon*. Akadémia Kiadó. Budapest. 1986. 14.

²⁵ Uo.

²⁶ Uo.

²⁷ Vö.: Veress: *Bevezetés a hermeneutikába*. 220.

²⁸ Gadamer: *Igazság és módszer*. 416.

²⁹ Uo.

³⁰ Veress: *Im.* 221.

³¹ Gadamer: *Im.* 417.

válaszban, az adásban és az elfogadásban, (...) és az egymással való megegyezésben hajtja végre”³¹ az értelemkommunikációt.

Minden megértő beszélgetés – amint arra már utaltunk – egy dolgot tart szem előtt, amely elé van állítva.³² „Beszélgetést folytatni [ein Gespräch führen]”³³ ugyanis azt jelenti, hogy engedjük magunkat a „szóban forgó dolog által vezetni [sich unter der Führung der Sache stellen]”³⁴. Megérteni, amit a másik mond nem más mint, „hogya a dolgot illetően megegyezésre jutottunk [Sich in der Sache verständigen]”³⁵. A megértés tehát csakis abban az esetben valósulhat meg, ha hagyjuk, hogy a beszélgetés folyamatában a partnerek mellett maga a dolog [Sache] is „megszólalhasson”.

Ahhoz, hogy beszélés, monologizálás helyett valódi *beszélgetést*, *megbeszélést* folytathassunk nélkülözhetetlen annak belátása, hogy a *beszélgetés* célja nem abban áll, hogy partnerünket meggyőzzük saját nézőpontunk érvényessége felől, s mintegy legyőzzük őt, hanem hogy a másik véleményének „tárgyi súlyát”³⁶ valóban fontolóra vegyük. A *beszélgetés* célja nem merülhet ki az egyéni, egy szubjektív igazság másokkal való elfogadtatásában, „mert aki megismerésre törekszik, az nem maradhat meg pusztán véleményeknél, azaz nem elégedhet meg azzal, hogy elhatárolja magát a kérdéses véleményektől. Mindig maga a beszélő az, akit kérdőre vonnak, míg végül megmutatkozik az igazsága annak, amiről a beszéd folyik.”³⁷ A partnerszerep felvállalása egyben azt jelenti, hogy beszélgetőtársamat, az aktuális *Másikat* önmagammal egyenértékűnek tekintem, így mindketten egyenlő esélyekkel léphetünk be, és vehetünk részt a dialógusban.

Az, aki a tényleges igazságot keresi a szóban forgó dolog mellett, szükségképpen a *Másik* fele is fordul, megnyílik a *Másik* irányába, gadameri szóhasználatnál élve „*odahallgat*” a beszélgetőpartnerére, ugyanis „ami a maga igazságában megmutatkozik, az a logosz, mely nem az enyém, és nem a tiéd, s amely ezért annyiban fölötte áll a beszélgetőpartnerek szubjektív vélekedésének, hogy a beszélgetés iránytóját is mindig a nem tudás jellemzi.”³⁸

Az „*odahallgatás*” azonban több, mint a hangok fizikai rezgésének az érzékelése, a hallgató ugyanis arra törekszik, hogy megértse a neki mondottakat.³⁹ Az „*odahallgatás*” ugyanakkor azt jelenti, hogy engedjük, hogy beszélgetőtársunk szempontjai érvényre jussanak. Nem őt magát mint individualitást akarjuk megérteni, hanem véleményének tárgyi jogosságát kívánjuk megragadni, ezért is kell engednünk, hogy a beszélgetésben mindvégig maga a dolog vezessen bennünket. Miközben a beszélők a szóban forgó dolog megértésére irányulva „*odahallgatnak*” a dologra és egyben egymásra, együtt keresik a találó szót és kifejezést. E folyamatban alakul ki maga a „közös nyelv”, amely a *szót értésnek* az alapja.

Ez az egymással való *szót értés* nem pusztán tevékenység, amelyben jelek segítségével másokra átvisszük saját akaratunkat. Épp ellenkezőleg olyan életfolyamat, amelyben az emberi „nyelvi eszmecsereben” egy „világot tárunk fel.”⁴⁰ Ez a nyelvi eszmecsere a beszéd tárgyát, akár csak egy pertárgyat, mintegy a beszélő felek közé állítja. Az eszmét cserélők feladata pedig épp abban áll, hogy a dologgal kapcsolatban közös megegyezésre jussanak. A megértés pedig nem azt jelenti, hogy beszélgetőtársunk személyébe helyezkedünk bele, hanem hogy a dolgot illetően megegyezésre jutunk.

A megértőnek tehát egyben fogékonynak is kell lennie a megjelenő másság iránt, „az ilyen fogékonyságnak azonban nem előfeltétele sem a tárgyi »semlegesség«, sem önmagunk kikapcsolása, hanem magában foglalja saját előzetes véleményeink és előítélteink vállalását, amelyben megmutatkozik a mi másságunk.”⁴¹ Ugyanis amennyiben a partnerek készek a megértésre, igyekeznek önmagukkal szemben is elismerni és érvényre juttatni az idegenszerűt és ellentéteset⁴², tehát kitarva saját érveik mellett, valamint az ellenérveket mérlegelve, szempontjaik kicserélése során eljuthatnak a közös nyelvig, azaz a közös véleményig. Ez által a beszélgetés folyamatában végbemenő megértés nem saját álláspontunknak az érvényre juttatása, hanem sokkal inkább annak kockára tévése.

³¹ Gadamer: *Im.* 409.

³² Gadamer: *Im.* 419.

³³ Gadamer: *Im.* 407.

³⁴ Uo.

³⁵ Gadamer: *Im.* 425.

³⁶ Gadamer: *Im.* 407.

³⁷ Gadamer: *Im.* 408.

³⁸ Uo.

³⁹ Orbán Gyöngyi: Az irodalom határhelyzetétől az eminens szövegig és vissza. *Korunk.* 2006/július.

<http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2006&honap=7&cikk=8244>. (2013.02.13.)

⁴⁰ Gadamer: *Im.* 493.

⁴¹ Gadamer: *Im.* 303.

⁴² Vö.: Gadamer: *Im.* 429.

Mindezek értelemben nyitottnak lenni azt jelenti, hagyom, hogy a másik megszólítson engem, én pedig e megszólításra az „*odahallgatás*” gesztusával válaszolok. Ez magába foglalja azt, hogy az idegent, a másik véleményét valamilyen viszonyba állítom saját véleményem egészével. Ez az egész megértési folyamat pedig nyelvi jellegű, azaz „a nyelv az a közeg, amelyben a partnerek kölcsönös szót értése [Verständigung] és a dolgot illető egyetértése [Einverständnis] végbemegy.”⁴³ A dolog tényleges igazsága pedig csakis ebben a hármas irányultságú interakcióban mutatkozhat meg.

Így a kölcsönös megértés és egyezésre jutás azt jelenti, „*hogy közösséggé változunk* [Verwandlung in Gemeinsame] – olyan közösséggé, melyben egyikünk sem marad az, aki korábban volt.”⁴⁴ (*Kiemelés tőlem – J.-P. M.*) „Ez a közösség nem az egyedi létezőket alárendelő, vagy a különbségek kiküszöbölése révén magába olvasztó általánosság, nem is a létezők konkrét egyediségével szemben álló absztrakt totalitás, hanem a megértés játékában részt vevő és részesülő egyének szabad, alkotó együttműködése, *értelemközösség, igazságközösség*, amely a kommunikáció alapját képezi.”⁴⁵ Hiszen a megértés, a szót értés folyama olyan történés, amely nem hagyja változatlanul a benne résztvevőket, ugyanis egy sikeres beszélgetésben a partnerek egymásra odahallgatva, a másság iránt megnyílván alárendelődnek a dolog igazságának, e folyamatban pedig ők maguk is mássá válnak, új közösséget alkotnak.

Mindebből fakad Gadamernek az a kijelentése, amely szerint a köznapi szóhasználat „beszélgetést folytatunk” kifejezése elfedi az igazi beszélgetés voltaképpen milyenségét. Ugyanis a hermeneutikai koncepcióban a beszélgetés mindig elsődleges a beszélőkhöz képest, valamint saját szellemiséggel rendelkezik. Gadamer nézete szerint minél valódibb egy beszélgetés, annál kevésbé függ egyik vagy pedig a másik partner akaratától, éppen ezért a helyes megfogalmazás szerinte sokkal inkább a „beszédbe kerülünk” vagy pedig „beszédbe bonyolódunk”⁴⁶ kifejezés lehetne. Hiszen az igazi beszélgetés sohasem az, amit folytatni akarunk, hanem az, amibe belekerülünk, belebonyolódunk. A beszélgetésben szó szót követ, fordulatok következnek be, mindennek pedig van egyfajta irányításjellege, viszont nem a beszélgetők az irányítók, hanem sokkal inkább irányítottá válnak a beszélgetés által.

Éppen ezért a tényleges dialógusban senki sem tudhatja, hogy „mi jön ki” a beszélgetésből. Maga a szótértés vagy pedig annak kudarca a beszélgetőpartnerekkel megélt *történés*, miközben mi történünk benne és általa. A beszélgetés így nem más, mint egy önmagában kimerülő mozgás, egyfajta játék, hiszen mi magunk is belevonódunk az eseményekbe, részesei leszünk a történésnek, amely általunk zajlik ugyan, de mégsem mi irányítjuk. A beszélgetésben nem mi beszélünk, hanem minket beszélnek, nem beszélők, hanem sokkal inkább beszéltek vagyunk.

Mindebből pedig Gadamer arra következtetésre jut, hogy a beszélgetésnek saját szelleme van, amelynek közege a nyelv, az, amiben benne folyik, ez pedig magában hordja saját igazságát, azaz feltár és előhoz valamit, ami csakis ettől fogva létezik.⁴⁷ Ennyiben a nyelv az az univerzális közeg, amelyben maga a megértés végbemegy, így a nyelv sohasem valamely szilárd adottságnak a leképezése, hanem sokkal inkább szóhoz jutás, amelyben egy értelemegész szólal meg.

A párbeszéddel szemben – amint azt már az aszimmetrikus szerkezetű kommunikáció értelmezésénél is láthattuk – a beszélés sokkal inkább a ténykijelentéshez áll közel. A beszélgetőpartner célja nem a *Másik* meghallása, véleményének mérlegelése, hanem sokkal inkább a saját nézet másokkal történő elfogadtatása. Ebben az értelemben maga a dolog és annak igazsága nem a közöttiség szférájában formálódik, vagy éppen konstruálódik meg, hanem egyfajta eleve adott állandó. A beszélés folyamatában eszerint mind a dologra, mind pedig a másik félre való reflektálás megszűnik. Ugyanakkor ténylegesen az adó és a vevő szerepe sem cserélődik fel, mindkét fél megmarad eredeti, a beszélés pillanatában felvett szerepénél. A beszélő felek nem törekednek egyfajta közös igazság kidolgozására, vagy pedig a partner és a dolog meghallására, céljuk sokkal inkább az, hogy az általuk „*igaznak vélt*” nézetet a másikkal is ismertessék, és egyben *elismertessék*.

A beszélés e sajátosságainál fogva épp a szubjektumot, mint olyat szünteti meg azáltal, hogy már nem beszélhetünk két partnerről vagy két individuumról, ugyanis az egyik fél mint tényleges vevő, rögzítő „objektum” van jelen, miközben önnön nézetei mindvégig rejtve maradnak a másik fél előtt. A beszélés folyamatában maga a dolog igazsága is rejtve marad abban az értelemben, hogy az igazság nem ebben az interakciós folyamatban, a felek kölcsönös együttműködése révén formálódik, hanem mindvégig eleve adott, változatlan, csakis az egyik fél által birtokolt és ténylegesen elfogadott igazság.

⁴³ Gadamer: *Im.* 426.

⁴⁴ Gadamer: *Im.* 420.

⁴⁵ Veress: *Bevezetés a hermeneutikába.* 225-226.

⁴⁶ Gadamer: *Im.* 425.

⁴⁷ Uo.

A társadalmi beszélgetés

A hermeneutikai értelemben vett dialógus és beszélgetés értelmezése kapcsán felmerülhet bennünk a kérdés, hogy mindez milyen hozadékokkal szolgálhat a politikai, valamint a társadalomban folytatott párbeszéd, megbeszélés számára.

A társadalomban folytatott beszéd, valamint a politikai beszédmód a *párbeszéd* helyett gyakran a beszélés vagy monologizálás formáját ölti. Ez esetben viszont nem beszélhetünk egyirányú kommunikációról, hanem sokkal inkább egyfajta aszimmetrikus szerkezetű kommunikációs forma érvényesül. A beszélő ugyanis szerepénél, társadalmi helyzeténél fogva, mintegy kiemelkedik „a beszélgetés köztes közegéből”⁴⁸, s ez által egyfajta elsődlegességet élvez a hallgatóival szemben. Megnyilvánulásai e kiemelkedés révén pedig szükségszerűen monologikus természetűek. Így a kommunikáló felek nem tényleges beszélgetőpartnerek, hanem közöttük sokkal inkább egyfajta vertikális, alá-fölrendeltségi viszony érvényesül. Ugyanakkor a beszélői és hallgatói szerepek sem cserélődnek fel, hanem mindkét fél megmarad eredeti kommunikációs szerepénél.

Mindez pedig maga után vonja a szubjektumtól, az egyéntől, az emberitől való elkülönülést, ami egyben a szóban forgó dolog eltárgyasítását is eredményezi. A beszélést nem a dolognál való közös lét jellemzi, hanem a beszélő a saját szabályai szerint határozza meg a dolgot.⁴⁹ Így a dolog igazsága nem a dialógus folyamatában konstruálódik meg, hanem elve adott, változatlan, szubjektív igazság. Ez a fajta beszédmód pedig épp magát a közösséget, mint olyat szüntetheti meg.

Mindezek alapján a társadalmi, valamint a politikai kommunikáció szintén hermeneutikai szituációt feltételez. Ugyanis, Gadamer szavaival élve, nélkülözhetetlen az az alapigazság elismerése, hogy „a kommunikáció nem azt jelenti: megragadni, felfogni, leigázni és rendelkezésünk alá vonni, hanem egy olyan közös világban való részesedést jelent, amelyben megértjük egymást.”⁵⁰

Ahhoz, hogy a kommunikáció eredményes lehessen, a beszélgetés formáját kell öltse. A hermeneutikai beszélgetést pedig nem egy „kiemelkedő” személynek, hanem a szóban forgó dolognak kell irányítania. A dolog igazsága nem valaki által birtokolt, és másokkal elfogadtatható végleges igazság, hanem csakis ebben a hármas irányultságú interakciós folyamatban, a dologra és egyben egymásra való „odahallgatás” révén teremthető meg. Az igazság keresése nem egy lezáruló folyamat, ugyanis nem fogalmazható meg egy végérvényes, minden időre és térre kiterjeszhető igazság, hanem csakis közeledhetünk, megközelíthetjük azt.

A tényleges beszélgetésben pedig szükségessé válik, hogy képesek legyünk önmagunkat, valamint önnön előítéleteinket vállalni és egyben kockára is tenni azt. Mindemellett pedig nélkülözhetetlen a *Másik* tényleges, velem egyenrangú partnerként való elfogadása. Mert, amennyiben megismerésre, a dolog tényleges feltárására törekszünk, nem maradhatunk meg saját, szubjektív véleményünknel, hanem másokéval kell összevetnünk azt.⁵¹ Önmagam vállalása és egyben kockára tévése azt eredményezi, hogy a közösen megvalósított jó nem csupán közösségi jellegű, hanem egyben az egyéni jóléttel is összekapcsolódik.

Amennyiben ez a kölcsönös elismerés, elfogadás, meghallás és meghallgatás hiányzik, nem beszélhetünk tényleges közösségéről, hanem csakis különálló, egyéni célokkal rendelkező, és azt megvalósítani vágyó egyedekről. A közösség összetartó szubsztanciája ugyanis a közös részvételben, résztvevő együttműködésben, a kölcsönös megértésben teremthető meg. A közösséghez tartozó egyén egyben annak formálója, és a közösség révén mintegy megformáltja is. Ebben az értelemben a társadalomban élő személy nem lehet a közösség alárendeltje, hanem léte épp e közösség révén teljesedik ki.

Összegzésképp elmondhatjuk tehát, hogy a közjó nem egy objektív kategória, hanem csakis a társadalomban élő szubjektumok, a *közösség* felől értelmezhető és ragadható meg. A közösségben való lét pedig nem egyfajta korlátozó erő, a kiterjedést meg- és lehatároló tényezők összessége, hanem az együttalkotásnak, együttlétezésnek és együttes kiteljesedésnek a terepe. Így a közösségben élő szubjektum, azaz az ember célja nem teljesebben ki az egyéni érdekek megvalósításában, hiszen ez által épp közösségi létét veszélyezteti, hanem sokkal inkább *együttessen*, a másokra is reflektálva egyfajta *közös* jólétet, *közjót* kell megteremteniük. Mindezek alapján, a hermeneutikai értelemben vett dialógus felől megközelítve, a *közjó* nem egy végleges, valaki által birtokolt és másokra önkényesen ráerőltetett igazság, hanem sokkal

⁴⁸ Veress Károly: A dialógus és politikai kultúra. In. uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 160.

⁴⁹ Vö.: Veress: *Im*. 161.

⁵⁰ Hans-Georg Gadamer: Épületek és képek olvasása. In. uő: *A szép aktualitása*. T-Twins Kiadó. Budapest. 1994. 167.

⁵¹ Vö.: Gadamer: *Igazság és módszer*. 408.

inkább egy adott közösség aktuális és közös igazsága, amely csakis az egymásra, a szóban forgó dolgra való reflektálás folyamatában konstruálható.

Irodalom

- Arisztotelész: *Politika*. www.mek.oszk.hu/04900/04966/04966.html. (2014.01.15.)
- Dajnoki Krisztina: *A vezetés és a kommunikáció összefüggései*. <http://www.date.hu/acta-agraria/2003-10/dajnoki.pdf>. (2014.01.19.)
- Fehér M. István: *Hermeneutikai tanulmányok I.* L'Harmattan. Budapest. 2001.
- Fehér M. István: Hermeneutika, etika, nyelvfilozófia. *Világosság*. 2003/5–6.
- Fehér M. István: *Szóbeliség, írásbeliség, hagyomány*. <http://www.c3.hu/~prophil/profi051/feher.html>. (2014.01.05.)
- Gadamer, Hans-Georg: Hermeneutika. In: Csikós Ella – Lakatos László (szerk.): *Filozófiai hermeneutika*. Budapest, 1990.11-28.
- Gadamer, Hans-Georg: Szöveg és interpretáció. In: Bacsó Bála (szerk.): *Szöveg és interpretáció*. Cserépfalvi kiadása Budapest. 1991. 17-41.
- Gadamer, Hans-Georg: A nyelvek sokfélesége és a világ megértése. *Anthenaeum*. 1991/1. 3-14.
- Gadamer, Hans-Georg: Épületek és képek olvasása. In: uő: *A szép aktualitása*. T-Twins Kiadó. Budapest. 1994. 157-168.
- Gadamer, Hans-Georg: *Igazság és módszer: Egy filozófiai hermeneutika vázlata*. Osiris Kiadó. Budapest. 2003.
- Horváth Tibor: A megértés hermeneutikája. *Filozófia Szemle*. 1994/3-4. 553-561.
- Loboczkó János: A nyelv kifejező ereje – hermeneutika és retorika Gadamernél. *Világosság*. 2003/11–12.
- Nyíri Miklós: *Nyelviség és nyelvszűzesség*. L'Harmattan Kiadó. Budapest. 2006.
- Orbán Gyöngyi: Az irodalom határhelyzetétől az eminens szövegig és vissza. *Korunk*. 2006/július. <http://www.korunk.org/?q=node/8&ev=2006&honap=7&cikk=8244>. (2013.02.13.)
- Szabó Márton: A társadalom mint beszélgetés. (Hans-Georg Gadamer hermeneutikájáról). *Holmi Folyóirat*. Május, 2003. <http://www.holmi.org/2003/05/szabo-marton-a-tarsadalom-mint-beszelgetes-hans-georg-gadamer-hermeneutikajarol>. (2014.01.03.)
- Szabó Márton: *A diszkurzív politikatudomány alapjai. Elméletek és elemzések*. L'Harmattan Kiadó. 2003.
- Ungvári-Zrínyi Imre: A vita etikájáról. *Kellék*. 2001/ 18-19-20. 229–248. <http://kellek.adatbank.transindex.ro/pdf/18-19-20/017Ungvari.pdf>. (2014.01.05.)
- Veress Károly: A dialógusról – kommunikációelméleti megközelítésben. In: uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 39-52.
- Veress Károly: A dialógus mint létforma. In: uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 53-68.
- Veress Károly: Sokféleség és egység a kommunikációban. In: uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 69-83.
- Veress Károly: Dialógus és politikai kultúra. In: uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 159-171.
- Veress Károly: A beszélgetés, amely „mi magunk vagyunk”. In: uő: *Az értelem értelméről*. Mentor Kiadó. Marosvásárhely. 2003. 184-213.
- Veress Károly: *Bevezetés a hermeneutikába*. Egyetemi Műhely Kiadó - Bolyai Társaság. Kolozsvár. 2010. 219-262.
- Watzlawick, P. - Beavin, J. A.–Jackson, D. D.: *A kommunikáció két axiómája*. https://wiki.sch.bme.hu/images/5/54/A_kommunik%C3%A1ci%C3%B3_k%C3%A9t_axi%C3%B3m%C3%A1ja.pdf. (2014.01.11.)

© DKE 2014.

<http://www.southeast-europe.org>
dke@southeast-europe.org

Figyelem! *Kedves kutató!* Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. A tanulmányt a következőképpen idézze:

Jáger-Péter Mónika: Közjő és társadalom dialógus-szemponú megközelítésben. *International Relations Quarterly*, Vol. 4. No.4 (2013 Tél) 8 p. Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő*